

Kettősségek a magyar gazdaságban – Növekedés és jólét a 21. században*

Nagy Ágnes ^{IB}

A 2010-es évtized az elmúlt évszázad legsikeresebb gazdaságtörténeti időszakának tekinthető Magyarországon az évtized elején végrehajtott reformok következtében. A kedvező teljesítmény elsősorban mennyiségi mutatókon nyugodott, míg a minőségi mutatókban a reformok fokozatos lassulása miatt elmaradás mutatkozott. Elemzésünk azokat a magyar gazdaságra jellemző kettősségeket kívánja bemutatni, amelyeket a mennyiségi és a minőségi mutatók tükröznek, ezen keresztül is felhívva a figyelmet arra, hogy a fenntartható felzárkózáshoz teljes versenyképességi fordulatra van szükség.

1. Bevezetés

A 2010-es évtized az elmúlt évszázad legsikeresebb gazdaságtörténeti időszakának tekinthető Magyarországon: a bevezetett reformok egyensúlyi felzárkózási pályára állították hazánkat. A versenyképességi reformok és intézkedések időzítése is kulcsszerepet játszott, ugyanis az évtized első harmadában a reformok több mint 80 százaléka megvalósult. A reformok és a célzott intézkedések következtében 2010-től fiskális, 2013-tól pedig monetáris és növekedési fordulat következett be. Számos gazdasági mutató javult, támogatva versenyképességünk, illetve a jólét emelkedését. A kedvező mennyiségi teljesítmény azonban csak a felszín, mivel a gazdaság több területén, a mélyebb dimenziókban minőségi elmaradások azonosíthatók abból eredően, hogy az évtized második felétől fokozatosan lassult a versenyképesség további javítására törekvő intézkedések bevezetése. Napjaink legfőbb globális kihívásai (pl. digitalizáció, zöld átállás), valamint az elmúlt időszak történelmi léptékű válságai tükrében különösen felértékelődött a versenyképesség és a jólét növelését elősegítő minőségi tényezők javítása. Át kell állni a tudás- és technológiaintenzív növekedési modellre, amihez a korábbi eredmények és a mennyiségi mutatókban bekövetkezett előrelépések megfelelő alapot jelentenek, azonban további erőfeszítések szükségesek. Elemzésünkben mennyiségi-minőségi mutatópárok segítségével szemléltetjük a gazdaságban azonosítható kettősségeket, felhívva a figyelmet elsősorban a minőségi tényezőkben rejlő növekedési potenciálra. A gazdasági kettősségek megszüntetéséhez teljes versenyképességi fordulat szükséges, ami egyúttal

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Nagy Ágnes: Magyar Nemzeti Bank, vezető közgazdasági elemző. E-mail: nagyag@mnbb.hu

tartósan biztosítja a fenntartható felzárkózást és az emelkedő jólétet. A teljes versenyképességi fordulat segíthet továbbá elkerülni a közepes fejlettség csapdáját is (Baksay – Nagy 2022).

2. Kettősségek a reálgazdaságban

A jólét növelése több mint a gazdasági növekedés, azonban egyensúlyi növekedés és erős gazdaság nélkül nem valósítható meg sem a növelése, sem annak tartós biztosítása. Hazánkban a 2010-es években sikeresen kialakultak a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági feltételek, és a magyar gazdaság az egyensúlyi növekedés és felzárkózás útjára lépett, amit számos mennyiségi mutató javulása is alátámaszt. A minőségi oldalon, tehát az értékteremtés, a hatékonyság és az innováció terén ugyanakkor jelentős növekedési tartalékok vannak, melyek kiaknázása támogatná a fenntartható gazdasági felzárkózást.

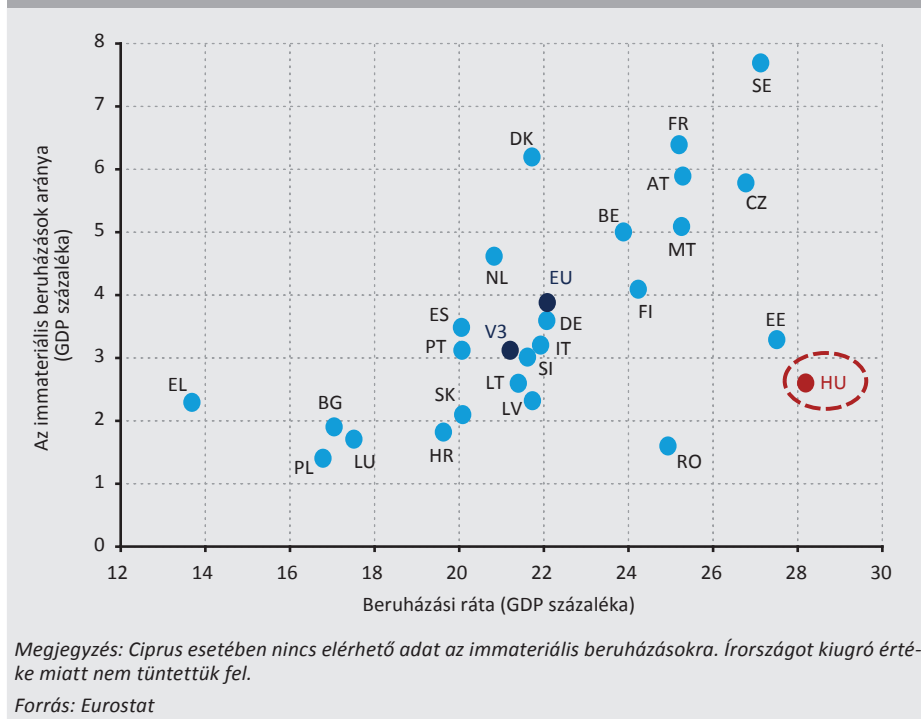
A 2010-et követő költségvetési és gazdasági stabilizáció eredményeként 2013-tól a hazai gazdasági növekedés folyamatosan meghaladta az EU átlagát, így a gazdasági fejlettség kulcsmutatója, az egy főre jutó GDP tekintetében hazánk az elmúlt évtizedben trendszerűen közeledett az Unió átlagához. Gazdasági fejlettségünk az uniós átlaghoz viszonyítva a 2010-es (folyó áron számolt) 66,1 százalékról 2022-re 76,3 százalékra emelkedett. A bruttó nemzeti jövedelem (GNI) – ami a hazai szereplők ténylegesen rendelkezésre álló jövedelme – azonban továbbra is elmarad a GDP-től (MNB 2023a). A GNI és a GDP közötti eltérés 2010-ben a GDP közel 5 százaléka volt, majd kisebb kilengésekkel 2022-re 3,9 százalékra mérséklődött. Így a hazai szektorok rendelkezésre álló jövedelme továbbra is elmarad a Magyarországon megtermelt jövedelemtől, ami elsősorban a tőkejövedelem negatív egyenlegének következménye.

A beruházások, melyek a termelés és a hosszú távú növekedési képesség alapját képezik, jelentősen bővültek az elmúlt években. Míg a 2010-es évek elején a GDP-arányos beruházási ráta 20 százalék körül alakult, az elmúlt években már tartósan 25 százalék felett volt, sőt 2022-ben a magyar mutató a 28,2 százalékos értékével a legmagasabb volt az Európai Unióban. Árnyalja a képet azonban, hogy 2019-től a beruházási ráta emelkedését alapvetően a beruházások árának gyors emelkedése okozta. Az újabb gazdasági elemzések rávilágítanak, hogy a beruházások mennyisége mellett azok minősége, szerkezete is meghatározó, amiben azonban hazánk helyzete uniós összehasonlításban kedvezőtlen (Baksay et al. 2022). A digitális és technológiavezérelt átálláshoz nélkülözhetetlen immateriális beruházások GDP-hez viszonyított aránya 2022-ben mindössze 2,6 százalék volt, amivel az uniós rangsor utolsó harmadában helyezkedünk el. A visegrádi versenytársaink átlaga 3,1 százalék, az EU átlaga 3,9 százalék, míg Ausztria mutatója 5,9 százalék volt 2022-ben (1. ábra). A szellemi tőkeberuházások fejlett országokhoz viszonyított alacsony szintje Magyarország esetében összefügg a nemzetközi összehasonlításban szintén

alacsony termelékenységi szintünkkel, így előretétekintve elengedhetetlen a szellemi tőkeberuházások növelése és a tudásintenzív növekedés elérése (Csath 2023).

1. ábra

A beruházási ráta és az immateriális beruházások aránya 2022-ben

Gazdasági fejlődésünk szempontjából kedvező, hogy Magyarország az EU egyik legnyitottabb gazdasága, melynek fő mutatója, az export GDP-hez mért aránya 90 százalék volt 2022-ben. A hazai mutató érdemben meghaladja az EU és a V3-ak átlagát (56 és 43 százalék). Az exportált termékeknek ugyanakkor magas az importtartalma, amivel párhuzamosan a hazai hozzáadottérték-tartalom csupán 52 százalék a 2020-as adatok alapján, ami a 4. legalacsonyabb érték az EU-ban. A magyar arányszám 13 százalékponttal marad el az EU és a többi visegrádi ország átlagától (65 százalék). A hazai hozzáadottérték-tartalom növelése kulcsfontosságú a gazdasági növekedés inkluzivitása szempontjából. Emellett a hazai hozzáadott érték arányának emelkedése csökkenti a növekedési csapdahelyzetbe kerülés esélyét, és erősíti a gazdaság versenyképességét (Csath 2022).

A magyar ipari termelés bővülése az 5. legnagyobb az EU-ban 2010 óta, amihez a magas beruházási ráta és az FDI-beáramlás is hozzájárult az elmúlt évtizedben. A hazai ipar teljesítménye 2022-ben több mint 50 százalékkal meghaladta a 2010-es szintet, miközben az uniós átlag 16 százalék volt. Az ipar teljesítményének növekedésével párhuzamosan azonban annak energaintenzitása 9 százalékkal növekedett,

szemben az uniós országok túlnyomó többségével, amelyekben csökkent az energia-intenzitás. Az ipar energiahatékonyágának növelése a termelés növelése mellett a fenntarthatóságot is támogatná.

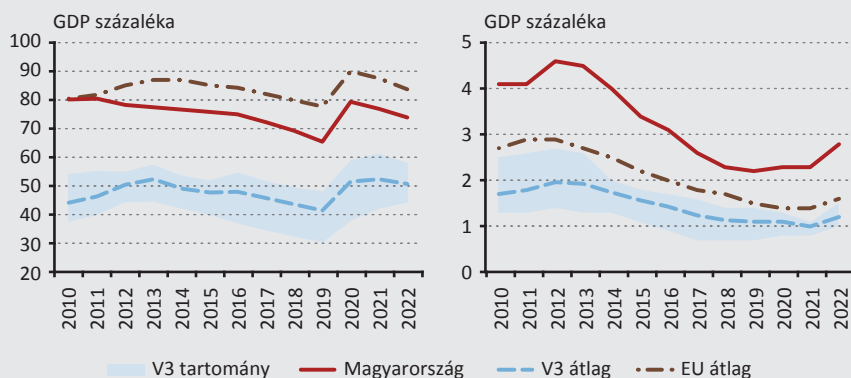
3. Kettősségek a pénzügyekben

A fenntartható növekedéshez és jóléthez nélkülözhetetlen a költségvetési, a makro-gazdasági és a pénzpiaci egyensúly, továbbá a stabil és hatékony pénzügyi rendszer, mely megfelelő finanszírozást biztosít a gazdasági szereplők számára. Az elmúlt évtizedben jelentősen javult hazánk makropénzügyi egyensúlya és erősödött a pénzügyi rendszer, ami több, elsősorban mennyiségi mutató javulásában is megfigyelhető. Vannak azonban hatékonysági tartalékok jelentő minőségi tényezők, melyek javítása tovább erősítheti a fenntarthatóságot mind az állam, mind a magánszektor esetében.

A 2010-től megvalósuló fiskális fordulatnak köszönhetően az államadósság-ráta 2011-től a koronavírus-válságig folyamatosan csökkent, majd a 2020-as emelkedése óta ismét csökkenő pályára állt. A bruttó GDP-arányos államadósság a 2020-as 79,3 százalékról 2022-re 73,9 százalékra mérséklődött. Az adósság valódi árának tekinthető kamatkidadások azonban az elmúlt években emelkedtek: míg 2018–2021-ben átlagosan 2,3 százalékon alakultak, 2022-ben a GDP 2,8 százalékát tették ki, meghaladva a visegrádi versenytársaink és az EU átlagát (2. ábra). 2023-ban a GDP-arányos bruttó kamatkidadás várhatóan tovább emelkedik: a 2023. évi módosított költségvetési előirányzat alapján 3,8 százalékra.

2. ábra

A bruttó államadósság (bal panel) és a bruttó ESA kamatkidadások (jobb panel) alakulása a GDP arányában

Megjegyzés: Az EU átlaga súlyozott számtani átlag. Az ESA (European System of Accounts), vagy más néven eredményszemléletű módszertan a gazdasági eseményekre fókuszál, szemben a pénzmozgásokat figyelembe vevő pénzforgalmi módszertannal. ESA kamatkidadás alatt az adott időszakban az államadósságon keletkező kamatkötelezettséget értjük.

Forrás: Eurostat

A makropénzügyi fenntarthatóság egyik kulcstényezője a háztartások vagyoni helyzete. A háztartások nettó pénzügyi vagyona jelentősen emelkedett az elmúlt évtizedben: míg 2010-ben a mutató a GDP 70 százalékán alakult, 2022-ben 105 százalék volt. A magyar háztartások a visegrádi versenytársak átlagát (70 százalék) érdemben meghaladó pénzügyi vagyonnal rendelkeznek, bár az uniós átlagnál (121 százalék) alacsonyabb a hazai mutató. A háztartások pénzügyi vagyonának szintje és összetétele különösen fontos válságok, sokkok idején, ugyanis a magasabb pénzügyi vagyon – amennyiben a társadalom széles rétegeiben és viszonylag likvid pénzügyi eszközökben halmozódik fel – képes tompítani a válságok hatásait (*Briglevics – Hegedűs 2023*). A kedvező képet árnyalja azonban, hogy a megtakarításokon belül jelentős a készpénzállomány a háztartásoknál, a 2022-es adatok alapján a GDP 10,3 százaléka. Ezzel hazánkban az 5. legmagasabb a készpénzállomány aránya az uniós rangsorban, meghaladva az EU és a V3-ak átlagát is (5,9 és 8,7 százalék). A készpénz kamatozó eszközökbe történő átcsoportosítása érdemben javítaná a gazdaság finanszírozásának szerkezetét.

A pénzügyi mélyülés és a felzárkózás szempontjából kiemelten fontos a vállalati hitelezés stabil biztosítása. Magyarországon az elmúlt években jelentősen, a régiót és az EU átlagát meghaladó mértékben bővült a vállalati szektor hitelállománya, amit célzott jegybanki és állami hitelprogramok is támogattak. A vállalati hitelezés a Covid-válság alatt is dinamikus maradt. 2023 első felében – összhangban a nemzetközi trendekkel – a hitelbővülés üteme lassult, a magyar dinamika 10 százalék feletti éves bővüléssel azonban továbbra is meghaladja a régió és az EU átlagát (*MNB 2023b*). Az elmúlt évek kétszámjegyű növekedése ellenére a hitelpenetráció továbbra is alacsony. A vállalati szektor GDP-arányos hitelállománya ugyanis 2022-ben 18 százalék volt hazánkban, ami közel áll a V3-ak átlagához, azonban érdemben elmarad az EU 33,5 százalékos átlagától, így van még tér a prudens hitelbővülésre térségünkben.

A hitelintézeti szektor erős tőkehelyzetének fenntartásához és hatékonyságnövelő fejlesztések megvalósulásához egyaránt fontos a megfelelő jövedelmezőség (*MNB 2022*). A magyar bankrendszer jövedelmezősége rendre az uniós rangsor elején szerepel, és 2022-ben is a közel 13 százalékos sajáttőke-arányos adózott eredményével meghaladta az EU 10 százalékos átlagát. Hatékonysági tartalékot rejt ugyanakkor a bankrendszer költségoldala, mivel az eszközarányos működési költségek hazánkban a legmagasabbak az Unióban, 2022-ben 2,8 százalékkal. Ez kétszerese az EU átlagának, és korlátot jelent a jövedelmezőség és a banki termékek árazása szempontjából. A szektor hatékonyságának növelését és ezáltal növekedéstámogató szerepének erősítését segítené a pénzügyi penetráció mélyülése és a működési folyamatok digitalizációja.

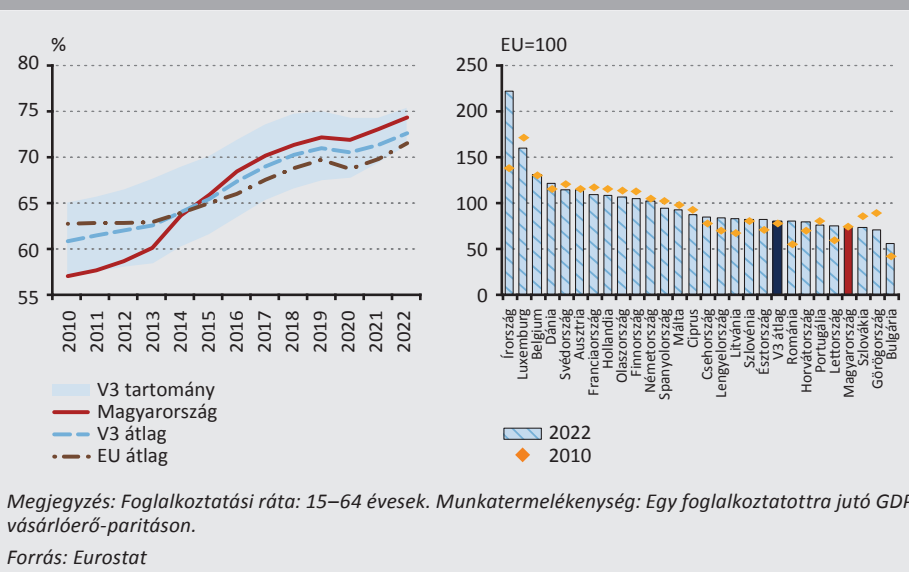
4. Kettősségek a humántőke terén

Hazánk legfontosabb erőforrása a rendelkezésre álló szakképzett munkaerő, amely kiemelt jelentőségű az intenzív növekedési modellre való átálláshoz. A humán tőke mennyiségét elsősorban a demográfiai folyamatok határozzák meg, minőségét és termelékenységét pedig befolyásolja az oktatási rendszer eredményessége, míg az egészségi állapot hatással van mind a mennyiségi, mind a minőségi dimenzióra. A humán tőke mennyiségét egyre inkább érintik a demográfiai korlátok (csökkenő és idősödő népesség), melyek következtében a munkaképes korúak száma folyamatosan csökken. Emiatt kiemelten fontos, hogy emelkedjen a munkaerő termelékenysége, amit elősegít a minőségi tényezők javítása. Hazánkban az elmúlt évtizedben elsősorban a humán tőke mennyiségi mutatóiban történt előrelépés, és számos minőségi mutató növekedési tartalékot rejt, melyek különösen felértékelődnek a tudás- és innovációvezérelt növekedési pálya elérésében.

A demográfiai folyamatok fő mutatója, a teljes termékenységi ráta érdemben emelkedett az elmúlt évtizedben, a 2011-es 1,23-as mélypontjáról 2022-re 1,52-ra, de továbbra is elmarad a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéktől. Ezzel párhuzamosan az élveszületések száma 2010–2022 átlagában évi 91 ezer fő volt, ami mintegy 20 ezer fővel továbbra is alacsonyabb a 110 ezres célnál. A hosszú távon fenntartható gazdasági növekedés nehezen valósítható meg csökkenő népességszám mellett (*Sharma 2020*). Így a demográfiai folyamatok megfordítása érdekében a gyermekvállalást még hatékonyabban ösztönző családpolitika szükséges.

A hazai munkaerőpiac számos mennyiségi mutatója érdemben javult 2010 óta, és megközelítettük a teljes foglalkoztatást, amit több, a foglalkoztatás növelését célzó intézkedés támogatott az elmúlt években. A magyar foglalkoztatási ráta a 3. legnagyobb mértékben nőtt az EU-ban az elmúlt évtizedben, és a koronavírus-válság is csak átmenetileg törte meg a növekvő trendet, így a magyar mutató (2022-ben 74,4 százalék) meghaladja az uniós és régiós átlagot is. A foglalkoztatás emelkedésével párhuzamosan a munkanélküliség is jelentősen csökkent, és jelenleg 4 százalék alatt alakul. A kedvező létszámadatok mellett azonban a magyar munkatermelékenység a 4. legalacsonyabb az európai uniós rangsorban. Az egy foglalkoztatottra jutó GDP 2010 és 2022 között 32 százalékkal emelkedett, azonban az EU átlagának arányában a magyar mutató stagnált: 2010-ben az EU átlagához viszonyítva 74,3 százalék, 2022-ben pedig 73,5 százalék volt. A termelékenység alakulását az évtized első felében összetételhatás is befolyásolta (munkapiacra újonnan belépők alacsony termelékenysége), majd a növekedés 2017-től vált egyre tőkeintenzívebbé. A többi visegrádi ország átlaga 2022-ben az EU-átlaghoz viszonyítva 80,6 százalék volt. A hazai munkatermelékenység növelése kulcsfontosságú a bérek és a jólét növekedése szempontjából is (3. ábra).

3. ábra
A foglalkoztatási ráta (bal panel) és a munkatermelékenység (jobb panel)

Megjegyzés: Foglalkoztatási ráta: 15–64 évesek. Munkatermelékenység: Egy foglalkoztatottra jutó GDP vásárlóerő-paritáson.

Forrás: Eurostat

A nominális átlagbér számottevő mértékben emelkedett 2010 óta, amihez a dinamikus gazdasági növekedés és az erős munkaerő-kereslet mellett célzott béremelések is hozzájárultak. A nominális átlagbér 2010 és 2022 között évente átlagosan közel 8 százalékkal bővült, ezen belül 2017 óta pedig átlagosan évi mintegy 12 százalékkal. Az átlagos reálbér dinamikája azonban elszakadt a nominálisétól, és 2017 óta lassul. 2017 és 2022 között a reálbérek átlagosan 6,4 százalékkal emelkedtek. 2020 óta a koronavírus-válság, majd a globális inflációs hullám lassította a reálbérek emelkedését, amely azonban 2022 egészében még pozitív maradt (2,5 százalék), 2023 első félévében ugyanakkor már 8,1 százalékos csökkenés volt megfigyelhető az előző évhez viszonyítva a reálbér alakulásában, miközben a nominális bér közel 14 százalékkal nőtt.

Az oktatás minősége alapvetően meghatározza a humán tőke minőségét és a termelékenységét. A közoktatás eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életben (MNB 2022). Egyes diákok azonban kiemelkedően teljesítenek a diákolimpiákon: az elmúlt évtizedben például a matematikai diákolimpián átlagosan a 21. helyezést érték el a magyar diákok, miközben az uniós átlag a 46. hely volt. A 25–34 évesek körében ugyanakkor hazánkban az egyik legalacsonyabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A mutató 2012 óta az uniós növekvő trenddel ellentétben közel stagnál, és 2022-ben 32 százalékon alakult, míg a V3-ak átlaga 38, az EU-é pedig 42 százalék. A tudás- és technológiavezérelt növekedési modellre való átállás

érdekében kiemelten fontos a megfelelő számú és tudású, képzett munkavállaló, valamint képzsük, fejlesztésük folyamatos biztosítása.

5. Kettősségek a zöld gazdaság terén

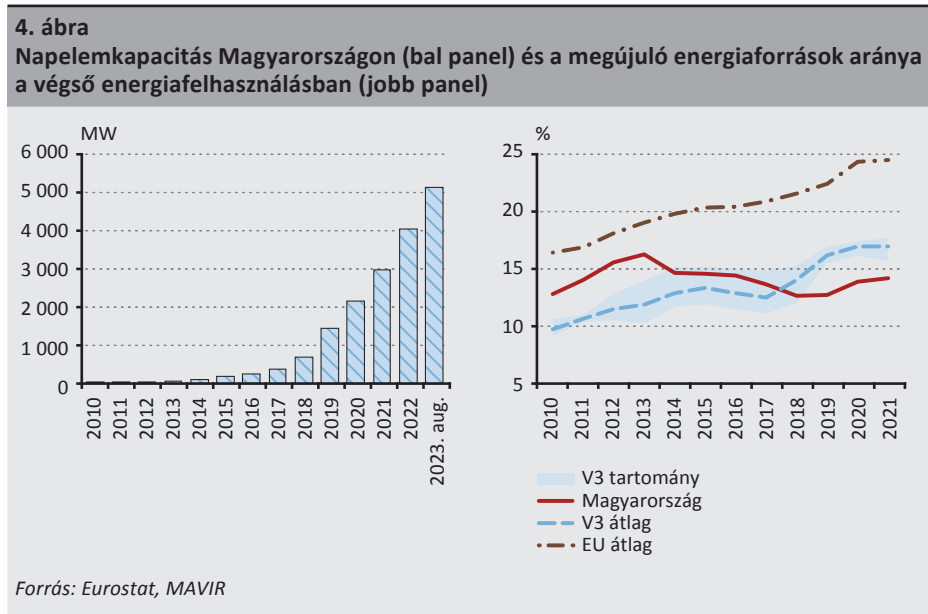
Környezeti fenntarthatóság nélkül nem valósítható meg a hosszú távú fenntartható növekedés, valamint a jólét növelése. A zöld és fenntartható gazdálkodás napjainkban egyre nagyobb figyelmet kap, mivel az erőforrások újratermelődésének biztosítása garantálhatja csak a következő generációk jólétét (MNB 2021). A környezeti fenntarthatóság nemcsak a természeti környezetünk megóvását foglalja magában, hanem többek között a hatékony energiagazdálkodást, az emberi tevékenységek károsanyag-kibocsátásának csökkentését és a zöld finanszírozást. Az elmúlt évtizedben hazánkban több ígéretes folyamat figyelhető meg a környezeti fenntarthatóság terén, azonban számos területen szükség van még minőségi előrelépésre, amivel biztosítható a sikeres zöld átállás. A zöld átállást támogatja az MNB is az egyik első olyan jegybankként, amely érdemi lépéseket tett a környezeti fenntarthatósági szempontok integrálására a bankrendszer szabályozási keretei, a tartalékkezelés, a monetáris politika, a fedezetkezelés, valamint az adatközzététel tekintetében is (Matolcsy 2022).

Az ökológiai hatékonyság egyik fontos mérőszáma, az egységnyi előállított termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás az uniós országok többségéhez hasonlóan Magyarországon is trendszerűen csökkent az elmúlt három évtizedben. 2010 óta a mutató 30 százalékkal mérséklődött, és kedvezőbb szinten alakul, mint a régiós és az uniós átlag. Az elmúlt évtizedben a CO₂-kibocsátás csökkenésével párhuzamosan a gazdaság energaintenzitása is csökkent, ami azt mutatja meg, hogy egységnyi gazdasági kibocsátás mekkora energiafelhasználást igényel. Hazánk energaintenzitása (206 kg/ezer euro) hasonlóan alakul, mint a többi visegrádi ország átlaga, azonban továbbra is jelentősen meghaladja az EU átlagát (117 kg/ezer euro). Az alacsonyabb energaintenzitás a gazdaság működése számára olcsóbb, és mérsékli az energiafüggségünket, továbbá a hatékonyság növelése mellett környezetkímélőbb feltételeket biztosít a sikeres felzárkózáshoz (MNB 2022).

A megújuló energiaforrások jelentőségének növelése erősítheti egy ország energiatermelésének fenntarthatóságát, és csökkentheti a gazdaság energiafüggőségét. Hazánkban 2010 óta kedvező folyamat figyelhető meg a napenergia terén: a napelempacitás több mint 5 000 megawattal bővült. Ennek ellenére továbbra is alacsony a megújuló energiaforrások aránya a végső energiafelhasználásban. A magyar mutató a 2010-es évek első felében emelkedett, majd csökkent. 2019 óta ismét emelkedett a megújuló források aránya, így hazánk 2020-ra teljesítette a 13 százalékos nemzeti célértéket. A 2021-ben 14 százalékos megújuló energiaforrások aránya alacsonyabb a visegrádi országok és az EU átlagánál (17 és 24 százalék) (4. ábra). 2030-ig a megújuló energia arányát 29 százalékra növelné a magyar állam,

ami számottevően alacsonyabb az EU által vállalt 42,5 százalékos célértéknél. A cél eléréséhez előretételezve a napenergia mellett az egyéb (szél, víz, geotermikus) megújuló és a nukleáris energiaforrások bővítése is hozzájárulhat.

A mezőgazdaság nemcsak az élelmiszerellátás, hanem a környezet és a fenntarthatóság szempontjából is kiemelt fontosságú. Hazánkban uniós összehasonlításban magas a mezőgazdaság súlya, így érdemes arra építeni. Az agrárium súlya a GDP 3,6 százaléka volt átlagosan az elmúlt 10 évben, ami az 5. legmagasabb érték az EU-s rangsorban, és az uniós átlag (1,7 százalék) több mint kétszerese. Az élelmiszeripar termelékenységének növelésében azonban jelentős tér mutatkozik, ugyanis a magyar mutató a 2. legalacsonyabb az EU rangsorában. Az EU átlagához viszonyítva az élelmiszeripar termelékenysége 36 százalék, ami érdemi hatékonysági és versenyképességi tartalékot jelent.

A jövőben egyre inkább felértékelődő vízgazdálkodás terén jelentős kettősség figyelhető meg. Magyarország helyzete kedvező a teljes megújuló vízkészlet tekintetében, azonban a belső megújuló vízkészlet alapján vízhiányos országnak számítunk. Az egy főre jutó teljes megújuló vízkészletünk a 7. legnagyobb az EU-ban, de a belső megújuló vízkészletünk a 2. legalacsonyabb. Vízkészletünk hatékony felhasználása hozzájárulna az agrárium termelékenységének és az éghajlatváltozásra való reakcióképességének növeléséhez is.

6. Összegzés

A 2010-es évtizedben hazánk olyan gazdaságtörténeti léptékű eredményeket ért el, amelyek alapján az évtized az elmúlt évszázad legsikeresebb időszakának tekinthető. A 2010-es évek célzott reformjainak és a gazdasági fordulatoknak köszönhetően egyszerre valósult meg az egyensúly és a növekedés. Az egyensúly megteremtéséhez nélkülözhetetlen volt a foglalkoztatás és a gazdasági növekedés erősítése, amelynek fő eszköze az adórendszer és a költségvetés strukturális reformja volt. 2013-tól ezt támogatta a monetáris politikai fordulat. A gazdaságpolitika két fő ágának összehangolt működéséből egy innovatív, növekedésbarát gazdaságpolitika született, amely 2013-tól megteremtette a makropénzügyi egyensúlyt és a gazdasági növekedés rég nem látott egységét (*Matalcsy – Palotai 2018*).

A 2010-es években számos gazdasági és társadalmi mutatóban trendszerű javulás következett be, és a gazdasági fejlettség terén is közeledtünk az Európai Unióhoz. Az előrelépések azonban elsősorban a mennyiségi mutatókban jelentkeztek, míg számos kulcsfontosságú minőségi mutatóban továbbra is érdemi növekedési tartalék azonosítható. Gazdasági növekedésünk 2013 óta ugyan folyamatosan meghaladja az EU átlagos növekedését, így fejlettségben közeledtünk az uniós átlaghoz, de a hazai szereplők ténylegesen rendelkezésre álló jövedelme, a GNI – a térségbeli országokhoz hasonlóan – továbbra is elmarad a GDP-től. Az elmúlt években jelentősen emelkedett és historikus csúcson alakult a beruházási ráta, a digitális és technológiavezérelt átálláshoz nélkülözhetetlen immateriális beruházások arányát tekintve azonban az uniós rangsor utolsó harmadában helyezkedünk el. Az elmúlt évtized egyik legjelentősebb sikere volt, hogy a munkaerőpiac számos mennyiségi mutatója érdemben javult, és megközelítettük a teljes foglalkoztatást, de a munkatermelékenységünk továbbra is az egyik legalacsonyabb uniós összevetésben. A pénzügyi mélyülés és a felzárkózás szempontjából kiemelten fontos vállalati hitelezés az elmúlt években jelentősen bővült, de a GDP-arányos hitelállományt tekintve továbbra is érdemi tér van a prudens hitelbővülésre. A 2010-es évek eleji fiskális fordulatnak köszönhetően a költségvetés mutatói is jelentősen javultak, és az államadósság-ráta a Covid-válság miatt bekövetkezett átmeneti emelkedése óta ismét csökken, de a kamatkidadások mértéke nőtt, és előretekintve tovább emelkedhet. A környezeti fenntarthatóság terén is több ígéretes folyamat figyelhető meg: csökkent az egyéni előállított termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás és az energaintenzitás is. Utóbbi azonban továbbra is jelentősen meghaladja az EU átlagát. Emellett jelentős tér van még többek között a megújuló energiaforrások bővítésében.

A tudás- és innovációvezérelt növekedéshez előretekintve elengedhetetlen a minőségi javulás és a gazdaságban jelenleg megfigyelhető kettősségek megszüntetése. A fenntartható felzárkózáshoz és a bővülő jóléthez ugyanis nem elegendő a reálgazdasági tényezők javulása, hanem teljes versenyképességi fordulatot kell

végrehajtani. Jelentős növekedési potenciál azonosítható az értékteremtés, a hatékonyság és az innováció terén, melyekhez alapvető a humán tőke minőségi mutatóinak – így az egészségi állapot, valamint a tudás- és készségszintek – folyamatos fejlesztése. Ezzel párhuzamosan a vállalatok és az állam hatékonyságának növelése is szükséges, amit elősegíthet a digitalizáció és az innováció szélesebb körű használata és erősítése. A fenntartható növekedés és a jólét növelése nem valósítható meg továbbá a környezeti szempontok figyelembevétel nélkül, amivel biztosítható az erőforrások hatékony felhasználása és újratermelődése, valamint a természeti környezetünk megóvása.

Felhasznált irodalom

- Baksay Gergely – Matolcsy György – Virág Barnabás (szerk.) (2022): *Új fenntartható közgazdaságtan. Globális vitairat*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/web/sw/static/file/uj-fenntarthato-kozgasdasagtan-single.pdf>
- Baksay Gergely – Nagy Ágnes (2022): *Teljes versenyképességi fordulat szükséges a fenntartható felzárkózáshoz*. Pénzügyi Szemle, 67(2): 165–185. https://doi.org/10.35551/PSZ_2022_2_1
- Briglevics Tamás – Hegedűs Annamária (2023): *A lakossági portfólió változása inflációs környezetben az MNB felmérésének tükrében*. Hitelintézeti Szemle, 22(2): 145–157. <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-22-2-szc1-briglevics-hegedus.pdf>
- Csath Magdolna (2022): *Növekedési vagy fejlődési csapda*. Hitelintézeti Szemle, 21(2): 152–174. <https://doi.org/10.25201/HSZ.21.2.152>
- Csath Magdolna (2023): *A szellemi tőkeberuházások és vagyonszerepe a versenyképesség javításában*. Hitelintézeti Szemle, 22(2): 126–144. <https://doi.org/10.25201/HSZ.22.2.126>
- Matolcsy György – Palotai Dániel (2018): *A magyar modell: A válságkezelés magyar receptje a mediterrán út tükrében*. Hitelintézeti Szemle, 17(2): 5–42. <http://doi.org/10.25201/HSZ.17.2.542>
- Matolcsy György (2022): *A gazdasági, a társadalmi, a pénzügyi és a környezeti fenntarthatósági szempontok megjelenése a Magyar Nemzeti Bank gyakorlatában*. Pénzügyi Szemle, 67(3): 319–337. https://doi.org/10.35551/PSZ_2022_3_1
- MNB (2021): *Fenntarthatósági jelentés*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/fenntarthatosagi-jelentes-2021-hun-0518.pdf>
- MNB (2022): *Versenyképességi jelentés*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/versenyke-pesse-gi-jelente-s-hun-2022-1114-2.pdf>

MNB (2023a): *Fizetési mérleg jelentés 2023. május*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/fizetesi-merleg-jelentes/fizetesi-merleg-jelentes-2023-majus>

MNB (2023b): *Hitelezési folyamatok 2023. szeptember*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2023-szeptember>

Sharma, R. (2020): *The 10 Rules of Successful Nations*. New York. W.W. Norton & Company.